

№27 (2018) стор. 74-79

The National Academy of Fine Arts and Architecture

Ukrainian Academy of Fine Art. Research and Methodology Papers

ISSN 2411-3034

Website: <http://naoma-science.kiev.ua/>

УДК 721.012.8:747.012(045)

ORCID 0000-0001-5901-4480

DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.27.2018.74-79>

Володимир Чернявський

доктор архітектури

vlad.85993@gmail.com

АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЄ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ГРОМАДСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

***Анотація.** Висвітлено результати дослідження формування внутрішнього середовища закладів громадського обслуговування соціальної сфери. Визначені основні етапи архітектурно-художньої організації внутрішнього середовища, вплив засобів інженерно-технічного дизайну та монументально-декоративного мистецтва на об'ємно-просторову структуру будівлі в умовах сучасного будівництва. На основі аналізу внутрішнього предметно-просторового середовища розглянуто класифікацію предметного наповнення. **Ключові слова:** заклади обслуговування, внутрішнє середовище, предметне наповнення, рівень комфортності, дизайн інтер'єрів.*

АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ФОРМИРОВАНИЕ ВНУТРЕННЕЙ СРЕДЫ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБЩЕСТВЕННОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ.

Владимир Чернявский

***Аннотация.** Представлены результаты исследования формирования внутренней среды предприятий общественного обслуживания социальной сферы. Определены основные этапы архитектурно-художественной организации внутренней среды, влияние средств инженерно-технического дизайна и монументально-декоративного искусства на объемно-пространственную структуру здания в условиях современного строительства. На основе анализа внутренней предметно-пространственной среды рассмотрена классификация предметного наполнения.*

***Ключевые слова:** предприятия обслуживания, внутренняя среда, предметное наполнение, уровень комфортности, дизайн интерьеров.*

ARCHITECTURAL-ARTISTIC FORMATION OF THE INTERNAL ENVIRONMENT OF PUBLIC SERVICE INSTITUTIONS.

Vladimir Chernyavsky

***Abstract.** It has been provided the results of the research on the formation of the internal environment of public service facilities of the social sphere, which include preschool institutions and institutions, educational and medical and preventive establishments, as well as enterprises of commercial and household purposes, which are close to residential development. We create the internal environment of public service facilities in order to provide the rational implementation of functional and technological processes, it also can effectively influence on the level of children and youth education, its optimal functional and architectural and artistic organization will significantly*

improve the level of comfort for visitors, improve the aesthetic organization of internal the environment. On the basis of conducted scientific researches and numerous practical developments, the main stages of the architectural and artistic formation of the internal environment of public service institutions were revealed, proposals were made regarding the design of these objects. The first stage is a pre-project analysis of the design of an object for the definition of basic urban and space-spatial solutions, namely, the development of previous conceptual architectural proposals. The second stage of the integrated solution of the internal environment is the design idea of the future project, it contains the fundamental engineering, technical, spatial, functional and other solutions. The third stage reflects the aesthetic organization of the internal environment, which involves the use of monumental decorative art and influences the level of comfort of the premises. It is approved that only in the complex formation of the internal environment, the synthesis of architecture, design and art will make it possible to create a harmonious individual interior space and a comfortable environment for visitors.

Key words: *service enterprises, internal environment, subject content, level of comfort, interior design.*

Постановка проблеми. Високий рівень якості мережі закладів громадського обслуговування соціальної сфери, до яких належать дитячі дошкільні заклади та установи, навчально-виховні та лікувально-профілактичні заклади, а також підприємства торговельно-побутового призначення, наближені до житлової забудови, є показником успішного розвитку держави. При створенні об'ємно-планувального вирішення архітектурних будівель виключно важливе значення має організація внутрішнього середовища і взаємопов'язане з ним предметне наповнення. Внутрішнє середовище об'єктів громадського обслуговування створюється для раціонального здійснення функціонально-технологічних процесів, а також може ефективно впливати на рівень виховання та освіти дітей і молоді – його оптимальна функціональна та архітектурно-художня організація дозволить суттєво підвищити рівень комфорту для відвідувачів, покращити естетичну організацію внутрішнього середовища. На даний час маємо зазначити відсутність комплексного підходу у вирішенні питань архітектурно-художнього формування внутрішнього середовища громадських будівель.

Актуальність дослідження. Сучасні соціальні та науково-технічні пріоритети держави потребують якісного підвищення рівня організації соціальної сфери обслуговування населення. Актуальність даної проблеми обумовлена також архітектурною й містобудівною політикою держави, яка відображена у Законі України «Про архітектурну діяльність» та Концепції Національної програми розвитку архітектури України, вимогами забезпечення комплексної забудови житлом та об'єктами обслуговування. Архітектурне проектування будівель невіддільне від вирішення

їхнього внутрішнього середовища, що впливає на об'ємно-просторову побудову всієї споруди. Це положення є наслідком того, що створення архітектурного середовища активно проявляється в інтер'єрі.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Організація комфортного для відвідувачів внутрішнього середовища закладів громадського обслуговування стосується великої кількості закладів та установ соціальної сфери. Ці проблеми певний час ефективно вирішувалися у ПАТ КиївЗНДІЕП на основі проведення науково-дослідних робіт. Крім проведення наукових досліджень, виконувалися експериментальні художні розробки виробів архітектурно-художньої кераміки та декоративного текстилю для розміщення в об'єктах громадського обслуговування. Окремі науково-дослідні роботи щодо формування внутрішнього середовища цивільних будівель здійснюються у вищих навчальних закладах Києва, Львова та Харкова і спрямовані на організацію навчального процесу, однак при цьому відсутній комплексний підхід у вирішенні зазначеної проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Напрями архітектурно-художнього вирішення інтер'єрів закладів громадського харчування розглянуто в роботі Новосельчук (450–2). У наш час великого значення для формування внутрішнього середовища набуває вирішення проблеми безбар'єрного середовища для відвідувачів з обмеженими фізичними можливостями (Куцевич 103). Автори Линник, Шкляр визначили вимоги до засобів візуальної інформації, а саме до вивісок, динамічних інформаційних знаків, візуальної різноманітності зони відпочинку (319). Розроблено принципи фор-

мування ергономічного архітектурного середовища для дітей-інвалідів (Шкляр, Линник 205–6).

Зазначення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Не визначено, коли й на якому етапі проектування об'єкта необхідно підключати фахівців дизайну і образотворчого мистецтва для забезпечення комплексного архітектурно-художнього вирішення внутрішнього середовища підприємств громадського обслуговування.

Новизна наукового дослідження. На основі проведених наукових досліджень та численних практичних розробок виявлено основні етапи архітектурно-художнього формування внутрішнього середовища закладів громадського обслуговування, висвітлено пропозиції щодо проектування означених об'єктів.

Методологічне або загальнонаукове значення авторських розробок. Загальнонаукове значення авторських розробок дозволить доповнити теоретичні дослідження щодо формування архітектури будівель і споруд та їхнього внутрішнього середовища. А розроблені рекомендації можуть бути використані в проектуванні та будівництві закладів громадського обслуговування населення.

Виклад основного матеріалу. Досвід спорудження кращих зразків зарубіжної та вітчизняної архітектури засвідчує, що створенню внутрішньої просторової структури будівлі передують ідеї, які послідовно здійснюються архітектором, що сприяє індивідуалізації інтер'єру на основі загальних композиційних принципів його побудови і дає можливість здійснити перехід від створення просторової структури до побудови художнього образу.

Принцип композиційної побудови внутрішнього середовища і його предметного наповнення єдині, але водночас самостійні і незалежні. З одного боку, матеріальні елементи – меблі, обладнання, твори монументально-декоративного мистецтва – визначені необхідністю, обумовлені приватними вимогами, спричинені процесами, що відбуваються всередині будівлі, незалежністю і різноманіттям можливих якісних характеристик. З іншого боку, композиційні принципи, абстрактні від всієї конкретності, що виникають у формі абстрактних геометричних побудов і гармонійних співвідношень, існують як незалежна ідея, як абстрактна думка, що базується на попередньому досвіді (Новикова 219).

Функція, клімат, містобудівна ситуація, тех-

нічні, матеріальні і економічні вимоги, а так само регіональні особливості є такими обумовлюючими чинниками, які, кожен окремо, можуть впливати на формування загальної творчої концепції вирішення внутрішнього середовища (Чернявський та ін. 80-1). Пошуки оптимального вирішення вимагають аналізу і порівняння даних, отриманих у результаті вибору тієї або іншої визначальної умови. Але у всіх випадках необхідно добитися відповідності найважливішій вимозі – оптимального здійснення основних функціональних процесів. Формування внутрішнього середовища закладів громадського обслуговування має проводитися в декілька етапів, які безпосередньо пов'язані з етапами проектування об'єкта.

Основними з них є наступні: перший етап – це **проектування об'єкта** для визначення принципових містобудівних та об'ємно-просторових рішень, а саме, розроблення попередніх концептуальних архітектурних пропозицій. На цьому етапі враховуються місце розташування будівлі на відведеній території та композиційний взаємозв'язок з навколишньою забудовою.

На стадії збирання матеріалів автор проекту переймається естетикою, філософією та ідеологією завдання, яке перед ним стоїть, отримує наочне уявлення про принципові особливості художньої суті майбутнього вирішення, вивчає палітру об'ємно-просторових і пластичних характеристик у реалізованих рішеннях на практиці. В результаті дослідження визначається, які риси повинні знайти відображення в композиційних варіантах його роботи і які конкретні форми та конструкції можуть використовуватися.

Крім того, велику роль відіграє формування майбутньої споруди у його проявах і формах: функціональної, об'ємно-планувальної, естетичної, стилістичної організації і т.д. Досконале знання візуально-образних характеристик оточення підкаже архітекторові риси, що визначають геометрію, виразні деталі його проекту, особливості композиційних зв'язків з оточенням – все те, що працюватиме на очікуваний образ споруди та його внутрішнє середовище.

Завершенням передпроектного аналізу є архітектурна ідея об'єкта, що розкриває індивідуальний образний потенціал майбутнього твору – вона

є основою і архітектурною складовою комплексної архітектурно-художньої концепції формування внутрішнього середовища закладів громадського обслуговування. На найперших етапах проектування об'єкта необхідно звернути увагу і на формування внутрішнього об'ємно-просторового середовища закладу, його естетичної організації.

Другим етапом комплексного вирішення внутрішнього середовища є **дизайнерська ідея** майбутнього проекту, яка містить принципові інженерно-технічні, предметно-просторові, функціональні та інші рішення. Наприклад, при формуванні внутрішнього середовища шкільних будівель нові функціонально-технічні передумови – електронне або інженерне обладнання, прогресивні інформаційні системи, комп'ютерні технології – дозволяють отримати нові предметно-просторові рішення (Fiell, Fiell 27).

Нові дизайнерські рішення можуть мати значний вплив на формування об'ємно-просторової структури внутрішнього середовища. Так, при розміщенні проекту школи у щільній міській забудові може виникнути необхідність доведення висоти будівлі школи до 5–6 поверхів, що неможливо без застосування ліфтів. Отож, приймається за основу технічне рішення цих підйомних механізмів, їхня максимальна зовнішня виразність з урахуванням розміщення в багатоповерховому атріумі, який пронизаний сходами і пандусами, оточений балконами й галереями, призначеними для проведення виставок і свят (Шимко 156).

Розробка таких дизайнерських пропозицій може впливати на формування архітектурного задуму будівлі з урахуванням конкретних умов проектування об'єкта (Даниленко 18). Наприклад, проблему вписатися в історичне або ландшафтне середовище при пошукові форм майбутньої споруди можна вирішити шляхом протиставлення характерним особливостям існуючої забудови або, навпаки, поєднанням з нею чи з'єднанням цих підходів при вирішенні архітектурних завдань.

Дизайнерські рішення доповнюються комплексом технічних пристроїв, просторових обставин, художніх пропозицій, які можуть надати об'єктові характерні індивідуальні риси (Олійник, Гнатюк, та Чернявський 3–5). Так, дизайнерські ідеї при формуванні внутрішнього середовища знаходять

відповідне відображення в різного роду архітектурних пропозиціях, тобто впливають на створення загальної концепції, за рахунок художньої інтерпретації збагачують загальне образне рішення.

Предметне наповнення внутрішнього середовища архітектурних об'єктів визначається, в першу чергу, функціональним призначенням приміщення. Саме воно диктує якісний склад обладнання, його кількість (Ефимов, Лазарева, та Шимко 44). Важливим аспектом системного формування внутрішнього предметного середовища є класифікація елементів предметного наповнення, а саме: інженерно-технічне обладнання; виробничо-технологічне обладнання; комунікаційне обладнання; інформаційні пристрої та системи; природні компоненти; художні твори й вироби мистецтва.

Третім етапом проектування є **естетична організація внутрішнього середовища**, коли архітектор створює концепцію використання художньо-образних засобів мистецтва. При цьому виконується ескізний проект комплексного художнього формування внутрішнього середовища. Як засвідчує практика, при виконанні авторських ескізів робіт архітектор краще вирішує складні питання форми, кольору, освітлення, масштабу, архітектоніки у просторі. І тільки потім запрошуються до участі в розробках професійні художники.

Характер творчої роботи у внутрішньому середовищі вимагає специфічних знань, тонкого розуміння ролі форми, пластики, світла, кольору, текстури і фактури матеріалу. При розробці архітектурно-художньої концепції закладу архітектор повинен володіти знаннями з різних видів мистецтв, бути знайомим з основними технологіями виконання художніх робіт, властивостями використовуваних матеріалів, їхніми художніми якостями та особливістю сприйняття творів у внутрішньому середовищі об'єкта. Найбільш ефективною роботою на другому і третьому етапах архітектурно-художнього формування внутрішнього середовища є залучення дизайнерів і художників.

Архітектор враховує необхідність створення виділеного простору, оптимального штучного клімату, світлового й акустичного комфорту і, нарешті, створення в цілому внутрішнього середовища, яке позитивно впливає на емоційну сферу людини. Успішність проведення тих або інших суспільних

процесів, а також настроїв людини – як головна ланка формування психіки – багато в чому залежать від того, як створено це штучне середовище. У кожному закладі соціальної сфери ми знаходимо істотні відмінності залежно від його місткості, трактування функції, містобудівної ситуації. Створити комфортне внутрішнє середовище – це означає забезпечити відповідність комплексу вимог на рівні сучасних досягнень науки, техніки і мистецтва. Внутрішній простір, ізольований від зовнішнього – це головне, заради чого створюється будівля, і тому саме він – його розміри й принцип побудови – є найбільш важливою і відповідальною ланкою при формуванні внутрішнього середовища громадських будівель, що, в свою чергу, визначає місце і роль творів мистецтва в інтер'єрі (Rosa 72).

Головні висновки. Таким чином, на основі аналізу науково-дослідних робіт, практики будівництва об'єктів обслуговування та формування їхніх інтер'єрів можна визначити основні етапи формування внутрішнього середовища закладів громад-

ського обслуговування та необхідність створення загальної творчої архітектурно-художньої концепції об'єкта. Встановлено, що тільки при комплексному формуванні внутрішнього середовища синтез архітектури, дизайну і мистецтва дозволить створити гармонійний індивідуальний внутрішній простір і комфортне середовище для відвідувачів.

Перспективи використання результатів дослідження. В даний час при формуванні внутрішнього середовища громадських будівель необхідно особливу увагу приділяти художнім якостям засобів інженерно-технічного дизайну та особливостям використання монументально-декоративного мистецтва з урахуванням їхнього впливу на формування внутрішнього простору. Подальше проведення науково-дослідних робіт в цьому напрямку дозволить істотно поліпшити комфортність перебування відвідувачів зазначених закладів і підвищити, загалом, рівень естетичної організації внутрішнього середовища підприємств обслуговування населення.

Цитовані праці

- Даниленко, Віктор. *Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (національний та глобалізаційний аспекти)*. Дис. Львів. нац. акад. мистецтв. 2006. Львів: Львів. нац. акад. мистецтв. Друк.
- Ефимов А. В., М. В. Лазарева, и В. Т. Шимко. *Архитектурно-дизайнерское проектирование. Специальное оборудование интерьера*. Москва: Архитектура-С, 2008. Печать.
- Куцевич, Вадим. «Універсальний дизайн як основа організації архітектурного безбар'єрного середовища». *Українська академія мистецтва: Дослідницькі та науково-методичні праці*. 26. Відповід. ред. А. Чебикін. Київ: НАОМА, 2017. 96–105. Друк.
- Линник І.Е., С.П. Шкляр. «Ергономічні вимоги до формування візуальних комунікацій для мало мобільних груп населення». *Містобудування та територіальне планування: Науково-технічний збірник*. 65. Відповід. ред. М. Осетрін. Київ: КНУБА, 2017. 317–24. Друк.
- Новикова, Елена. *Интерьер общественных зданий: художественные проблемы*. Москва: Стройиздат, 1984. Печать.
- Новосельчук, Н. Є. «Напрями архітектурно-художнього вирішення інтер'єрів закладів громадського харчування». *Архітектурний вісник КНУБА: Науково-виробничий збірник*. 11–12. Відповід. ред. П. Куліков. Київ: КНУБА, 2017. 448–53. Друк.
- Олійник, Олена, Лілія Гнатюк, та Володимир Чернявський. *Конструювання меблів та обладнання інтер'єру*. Київ: НАУ, 2014. Друк.
- Rosa M., red. *Espais interiors: casa i art*. Creixell, Teresa-M. Sala, Esteve Castañer. Edicions Universitat Barcelona, 2007. Друк.
- Fiell Charlotte, Peter Fiell. *Industrial Design A-Z*. Taschen, 2000. Друк.
- Чернявський, Володимир, та ін. *Синтез мистецтв*. Київ: НАУ, 2012. Друк.
- Шимко, Владимир. *Архитектурно-дизайнерское проектирование: (основы теории)*. Москва: «Архитектура-С», 2006. Печать.

Шкляр, С. П., І. Е. Линник. «Принципи формування ергономічного архітектурного середовища для дітей-інвалідів». *Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Науково-технічний збірник*. 49. Відповід. ред. М. Дьомін. Київ: КНУБА, 2017. 202–9. Друк.

References

- Danylenko, Victor. *Design of Ukraine in the World Context of Art-Design Culture of the XX Century (National and Global Aspects)*. Diss. Lviv National Academy of Arts, 2006. Lviv: Lviv National Academy of Arts. Друк.
- Efimov, A. V., M. V. Lazarev, and V. T. Shimko. *Architectural and design. Special interior equipment*. Moskva: Arkhitektura-S, 2008. Друк.
- Kutsevych, Vadym. «Universal design as the basis of architectural barrier-free environment». *Ukrainian Academy of Arts: Research and methodological works*. 26. Vidpovid. red. A. Chebikin Kiev: NAOMA, 2017. 96-105. Друк.
- Lynnyk, I., S. Shkliar. «Ergonomic requirements for formation visual communication for low-mobile groups of population». *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia: Naukovo-tekhnichnyi zbirnyk*. 65. Vidpovid. red. M. Osietrin. Kyiv: KNUBA, 2017. 317–24. Друк.
- Novikova, Elena. *Interior of public buildings: artistic problems*. Moskva: Stroyizdat, 1984. Друк.
- Novoselchuk, N. «Directions of architectural and artistic decision of interiors of public catering establishments». *Arkhitekturnyi visnyk KNUBA: Naukovo-vyrobnychyi zbirnyk*. 11–12. Vidpovid. red. P. Kulikov. Kyiv: KNUBA, 2017. 448–53. Друк.
- Oliynyk, Elena, Lilia Hnatyuk, and Volodymyr Chernyavsky. *Design of furniture and interior equipment*. Kyiv: NAU, 2014. Друк.
- Rosa M., ред. *Espais interiors: casa i art*. Creixell, Teresa-M. Sala, Esteve Castañer. Edicions Universitat Barcelona, 2007. Друк.
- Fiell Charlotte, Peter Fiell. *Industrial Design A-Z*. Taschen, 2000. Друк.
- Chernyavsky, Volodymyr, and others. *Synthesis of arts*. Kyiv: NAU, 2012. Друк.
- Shimko, Vladimir. *Arkhitekturno-dizaynerskoe proektirovanie: (osnovy teorii)*. Moskva: «Arkhitektura-S», 2006. Pechat.
- Shkliar, S., Lynnyk I. «Principles of formation of ergonomic architectural environment for children with disabled people». *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia: Naukovo-tekhnichnyi zbirnyk*. 49. Vidpovid. red. M. Domin. Kyiv: KNUBA, 2017. 202–9. Друк.

Подано до редакції 11.12.2018